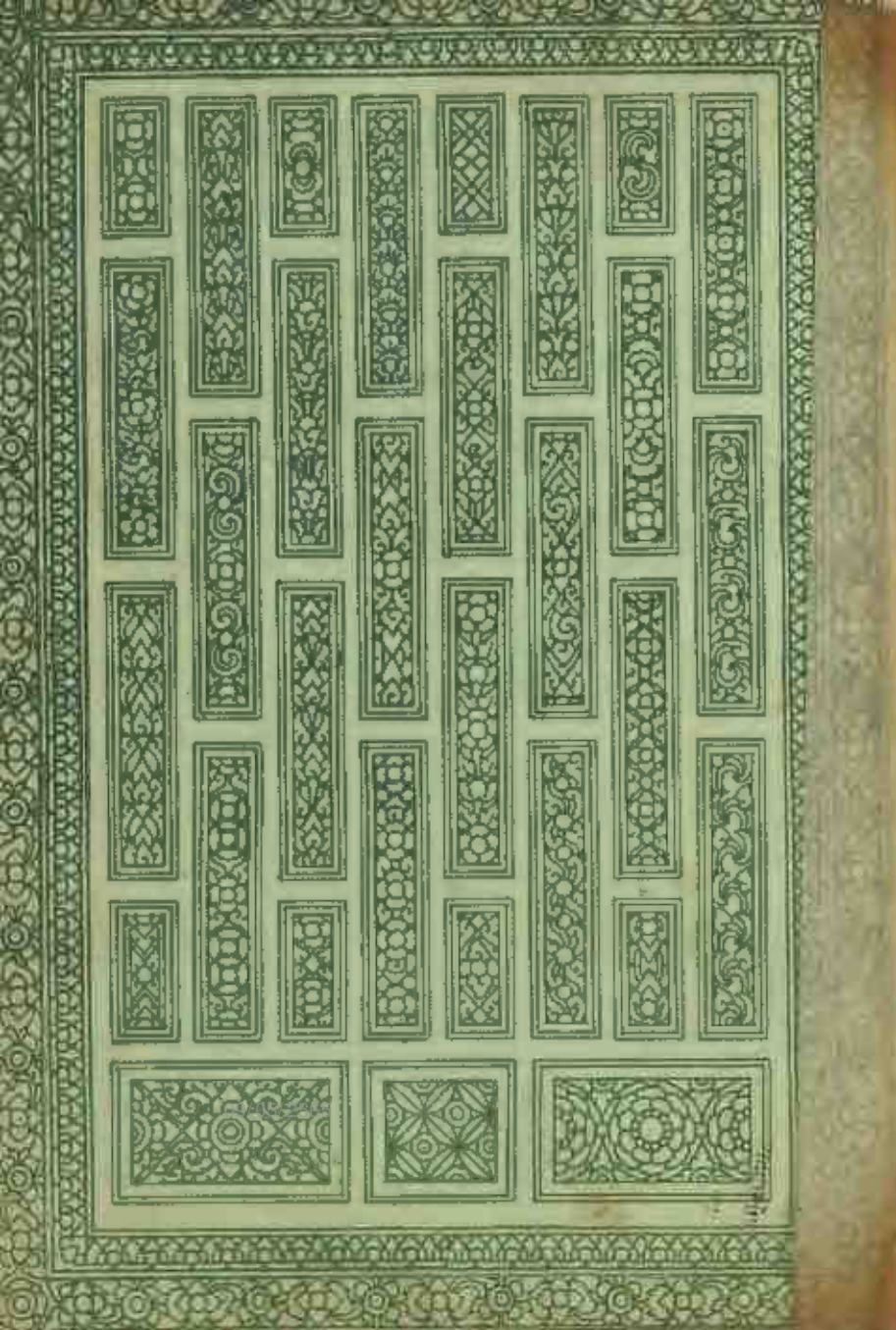

หนังสือประเพณี
เรื่อง

เทศกาลลอยกระทง

สำนักวัฒนธรรมต่างะเบียบประเพณี

ประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล

ลชยกะทรง

ของ

พระยาอนุมานราชธน

ประธานกรรมการสาขาทางชนนธรรมนิยมประเพณี

สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี

09/05/2565

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนำ

สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ แจงว่าใครจะได้เรื่องประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล โดยเฉพาะเรื่องเทศกาลลอยกระทง ไปตีพิมพ์เผยแพร่ ข้าพเจ้าไม่ขัดข้อง ยินดีอนุญาตให้นำเอาไปตีพิมพ์เผยแพร่ได้ตามประสงค์ เพราะประเพณีเกิดวัฒนธรรมของชาติ เมื่อสำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จะจัดตีพิมพ์ออกเผยแพร่งานนี้สมควรอย่างยิ่ง

ประเพณีคือสิ่งประพฤติสืบ ๆ กันมา จนลงรูปเป็นแบบเดียวกัน เพราะฉะนั้นประเพณีส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะเป็นปรัมปรา อย่างที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า tradition จะขอใช้คำว่าปรัมปราคติ ปรัมปราคติมลักษณะเบื้องต้น (Subjective) คืออยู่ในวิถีความคิดและความรู้สึกในตัวเรา เมื่อคิดหรือรู้สึกอย่างไรก็สำแดงออกนอกตัวเรา เป็นแบบเดียวกันในส่วนรวมแล้วสืบ ๆ กันมา เกิดเป็นประเพณี (Custom) จน^{๐๕}ซึ่งแยกออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ จารัต ประเพณี เกี่ยวกับเรื่องตลกหรือตลกขบขันทางจารัตศีลธรรม จนประเพณี , เกี่ยวกับเรื่องวางโดยตรงหรือโดยปริยาย

เป็นชนบทหรือระเบียบแบบแผนชนไว และธรรมเนียม
ประเพณี เกี่ยวกับเรื่องถือเป็นธรรมเนียมกันมาเท่านั้น
ไม่ว่าชาวทางศีลธรรมหรือวางเป็นชนชนไว ประเพณี
ทั้ง๓ ลักษณะนี้ ถ้าวเคราะห์เป็นแนวความรู้ ขอมมอยู่ใน
หนังสือเล่มนี้ แต่จะจัดเข้าอยู่ในลักษณะไหน ก็จะต้องเอา
ปริมาณปรากฏของแต่ละถิ่นเข้าประกอบพิจารณาด้วย เพราะ
แต่ละถิ่นมีสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม
ทางสังคมไม่เหมือนกันทีเดียว

สิ่งใดที่เรารักและหวงแหน ก็เพราะรู้สึกว่ามี
คุณค่าเป็นคุณประโยชน์แก่ตัวเรา จะมามากน้อยเท่าไรก็
แล้วแต่จะกำหนดค่าให้เป็นค่าใดแก่สิ่งนั้น ยกตัวอย่าง ชาว
ไทยทนบถพุทธศาสนามศรทธาอย่างกล้าแข็ง ไม่ยอม
ให้ใครมาลบหลูดหมิ่น ก็เพราะพุทธศาสนาเป็นสิ่งมีค่า
แก่จิตใจและความเป็นปรกตสุขของคน ชาวไทยทนบถ
ศาสนาอันมีความรู้สึกเห็นคุณค่าอย่างขง ในศาสนา ของ
เขาเป็นทานองเดียวกัน คราวนี้เมื่อวางเรื่องประเพณีก็
มีความเป็นไปในลักษณะอย่างนั้น คือทุกประเพณีก็มี
"ค่า" ของแต่ละประเพณีไม่มากนักน้อย แล้วแต่ความรู้สึก
ของกันในส่วนรวม เพราะฉะนั้นในการแก้ไขปรับปรุง

เรื่องประเพณี ใหม่วามจรุกฎาว่าหา จึงอยหรือกลัว
 อะไรเบนค่า หรือสาระของประเพณีนั้น แล้วปรับปรุง
 เสริมสร้าง โดยถือเอาค่าของประเพณีเป็นรากฐาน เพื่อ
 ความมั่นคงถาวรของสิ่งที่ปรับปรุงและสร้างขนใหม่ แต่
 การที่จะรักษาของประเพณีขนใด ก็ด้วยรทมาและการ
 คลัดลายเป็นพัฒนาการของประเพณีวามเบนมาแล้วอย่าง
 ไร เพราะฉะนั้น หนังสือประเพณีทขาพเจ้าแดงขนง จง
 มีความมุ่งหมายในข้อทกล่าวมาข้างต้น และขอความท
 ขาพเจ้านามาบรรยายในส่วนทบกพร่องกคงมี เพราะขอ
 ความทนามากกล่าวไว้ ถ้าสอบสวนได้ความหมดจด ก็ม
 ลูกมากกว่าผิด ถ้าได้มาบกพร่อง ขอความทนามาบรรยาย
 ตลอดจนการวิเคราะห์เรื่อง ก็ยอมจะบกพร่องด้วย ตาม
 ส่วนสัมพันธ์ของเรื่องทสอบสวนได้มา ในทหน้าพเจ้า
 ขอถือโอกาสขอขอบคุณท่านโบราณจารย์ ทแต่งเรื่องต่าง ๆ
 เกี่ยวกับประเพณีไทย ซึ่งขาพเจ้าได้อาศัยเป็นแนวทาง
 ตลอดทงานทนบถือและมตรสหายซึ่งมอยมากทาน ท
 ให้ความรู้เรื่องเหล่านี้แก่ขาพเจ้าไม่มากกน้อย ขอทงานจง
 ได้รับความชอบคณอย่างสงจากขาพเจ้าไว้ในทนด้วย
 ความรู้ขาพเจ้าได้มาทงในทงหนังสือและทงบอก

เล่าเท่ากับเป็นมรดกสังคมหรือวัฒนธรรมของข้าพเจ้าใครรับ
 ไว้ และตกเป็นหน้าที่ข้าพเจ้าจะต้องปรับปรุงและเพิ่มเติม
 ของตนเองลงไปด้วยให้เข้ากับสมัยของตน เพราะฉะนั้น
 ข้อความใด ๆ หนึ่งที่อยู่ในหนังสือนี้ มีผลคมบกพร่องอย่างไร
 บ้าง ก็เป็นเรื่องของข้าพเจ้าคนเดียว และตกเป็นหน้าที่
 ของคนรุ่นหลังจะปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไรในสมัยของท่าน
 แล้วแต่จะเห็นดี ข้าพเจ้ามีหน้าที่เป็นพระบรมกตสังคมีไว้
 ก็ต้องปรับปรุงส่งเสริมให้ก้าวหน้าตามทศชาพเจ้า คิดเห็น
 และถ่ายทอดไว้ให้คนรุ่นต่อไป จะรับมรดกนี้ไว้ โดย
 ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นและเหมาะสมแก่สมัยอย่างไร หรือ
 จะทิ้งขว้างมรดกอันเป็นปรีมปราศคนเสียก็ทำได้ แต่
 ปรีมปราศดีและวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ถ้าผู้ใด
 แต่ปัจจุบัน ไม่มอดดเป็นรากฐาน ผู้คนก็เป็นคนเกิด
 ใหม่อยู่เรื่อยไป ไม่ม้วนเค็บโตเป็นผู้ใหญ่ชนิด และคนก็
 ไม่เห็นว่าปัจจุบันจะมานใดอย่างไร ถ้าไม่เกิดจากอดีต
 และอนาคตจะมีได้อย่างไร ถ้าปัจจุบันไม่รู้จักเป็นอดีตบ้าง

09/05/2565

เสถียรโกเศศ

(พระยาอนุมานราชธม)

๓๐ กันยายน ๒๕๐๐

09/05/2565

เตรียมหาของขวัญให้พ่อคุณแม่

09/05/2565

เมื่อพระจันทร์เต็มดวง ก็ลอยกระทงไปความสาขน้ำ

แล้ว เสริมปากกระตังโดยรอบ กระตังอย่างนี้เรียกว่ากระตัง
 เจริญ ถอดกันว่าเช่นกระตังอย่างนี้ กลางที่ไม่ใช่กระตังใบทอง แต่
 ใช้กายใบคนพลบหลัง เอามาเย็บเป็นกระตังแทน มีสีขาวสะอาด
 แยกตากว่ากระตังใบทอง ที่ทำความใบทองและกายใบคนพลบ-
หลังปนกัน เห็นระเบนของประภัสสรุทราชชนกหลัง ทักกระตังนั้น
 บัณฑิต ๕ คอก เป็นระยะ ๆ รอบกระตัง ทักกันคอนโคนรับเสียบ
 กระจกานไม้รูไวย หรือคอกดาวเรือง ส่วนเทียนใช้เล่มเดียว
 เสียบไม้ปักกลางกระตัง กระตังเจริญทุกถาวรถ้าทำไม่เป็น ก็ใช้
 ซอที่คล้ายคอกเพราะเขาทำไว้ขายในหน้าลอยกระตัง ที่ทำความกระ-
ตัง เย็นรูปกระจกานกลม ที่เอา กายมะพร้าวมาคือหว้าหางและ
 บกแบนอย่างหนึ่ง และทาสีบักทองหรือโรยทองคามแต่จะเห็นงาม
 กระจกาน หรือไม้กตาเช่นเรือกและเรือประทุนด้วยกายมะพร้าว
 ประทุนนั้นใช้กระตังสัก เห็น ใต้วากายมะพร้าวทำเป็นรูปนก
 และเรือนเรียกว่ากระตังโดยปริยายเท่านั้น กระตังอย่างนี้ใช้
 รับเสียบคอกไม้คอกหนึ่ง เทียนเล่มหนึ่งปักหว้าหาง บักมาก
 กวามไม่ได้ เพราะไม้มักทำให้ไ้เงาม ผู้ ไปซื้อกระตังมัก
 ซอกระตังอย่างนี้มากกว่ากระตังเจริญ เพราะเกก ๆ ทยาน

09/05/2565

น้อย ๆ ก็ลอบไป เมื่อก่อน กระทง รูป เทียน ลอบ ไป มาก แล้ว แต่ ลอบ
ทาง เช่น ระ ปะ ๆ กัน ไป ใน ท่า มด ตรง กระ แค้น น้ำ ไหล แรง เวลา ควม
ที่ สงบ เฉย และ ที่ ง ฟ้า แจ่ม ใส สว่าง ด้วย แสง เทียน ก็ งาม เจริญ
ตา เรณู ใจ มาก อยู่ ข้าพ เจ้า กล่าว ความ ความ มร สดี สมัย เมื่อ ของ
เป็น เกศ ขยับ ซึ่ง ล่วง มาก แล้ว ๕๐ ปี แล้ว จะ นำ เอา สภาพ ความ เป็น
อยู่ ของ สมัย นั้น มา เปรียบ เทียบ กับ สมัย นี้ ขอ ไม่ ได้ สิ่ง ใด ก็
และ เหมาะ ใน สมัย นั้น ไม่ จำเป็น จะ คง ดี และ เหมาะ กับ สมัย นี้
เสมอ ไป นอกจาก จะ รู้ เรื่อง ของ สมัย ก่อน แล้ว คิด แปลง แก้ไข
ใส่ เข้า กัน โดย สมัย ปัจจุบัน จึง จะ คง ดี และ เหมาะ กับ สมัย นี้ ไม่
ขาด ค่อน ระหว่าง เก่า และ ใหม่ หนึ่ง ใน คน นวน เพ็ญ เดือน ๑๒ ชาว
บ้าน มกร ขอ ยง นเม ธง เท ยง กัน พอ เห็น พระ รัตน ทร อยู่ ตรง หัว ระ
พอก ก็ ลง มา ท าน า ก็ นำ ไป ใส่ ที่ มี ไว กัน เพราะ ล ข ว ระ ปะ ระ ก อน
นั้น นาง และ ใส่ ระ ชา ค น ก น ถ า ท น ห น าว ไ ท ว ก ม ก ระ ชา ย า น า ล บ
หน้า ล บ ศ า ค า ว ย เค ย ว น ม ค น ม าก นำ ระ ใส่ ระ ชา ค เท า เม ธ ก น ไม่
ได้ เพราะ คน ทำ ส ก ป ร ก ม าก ชน.

09/05/2565

การละยกระตงกั้งกล่าวมาข้างนี้ จะเรียกว่าเป็นพดกไม่
 สนิท เพราะไม่ปรากฏว่าคงมีพดลลอบกันอย่างไร นอกจากจุด

๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

นั้น เว้นไว้แต่กระเขาใจว่าทรงยกคำทว่า ลอยโคมลงนำเส้น
 ทกลาวมาแล้ว แต่ควรนบวราเป็นราชประเพณี ซงมมาในแผ่นดิน
 สยามแต่โบราณ คงแต่พระนครยังอยู่ฝ่ายเหนือ” คอไปทรง
 อพดงเรื่องนางนพมาศ ซงมยคเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์เป็นพระ-
 สันมเอก แต่ควรพระเจ้าอรรดมหงราชคฤหพระร่วง ซงเป็นพระ-
 เจ้าแผ่นดินสยาม คงแต่กรุงคงอยู่ ณ เมืองสุโขทัย ไทกลาวไว้
 ในอุคคือนสืบสอง เช่นเวลาเสด็จลงประพาสลำนาคตามพระราช
 พชในเวลากลางวัน พระอัครมเหสีและพระสันมฝ่ายในความเสด็จ
 ในเรือพระที่นั่งทอดพระเนตรการนักษตฤกษ์ ซงรายดูเดินใน
 แม่นาคามถวาคศย เมื่อนางนพมาศได้เข้ามวรัชการ จึงได้
 คค้อานตำถรทงถววยพระเจ้าแผ่นดิน เป็นรูปคอกยัวและรูป
 คาง ๆ ให้ทรงลอยความสำเนาไหล และคคคางยวรองจนถววย
 ให้พระเจ้าแผ่นดินทรงการจรพระที่นั่ง เทยขจนานกนให้ ไทญ
 กว้าง สำนทวยพระสันมฝ่ายในระไค้ตามเสด็จประพาสไค้มาก ๆ
 จนถวาคคคือน.

09/05/2565

ขอความตามพระราชชนพชคคคมา นสคกว่าการลอย-
 กระทบ เช่นนคชคฤกษ์วรนเรงของคคคทวไป ไค้ไค้เป็นพระราช

พื่ออย่างไร และของหลวงเรียกว่าลอบพระประทีป แต่จะมีคอก-
 ไม้รูปเทียนควยหรือไม้ ขำพเจ้าไม้ทราย คิดว่าไม่มี มากแต่คง
 ประทีปเพื่อความสว่างเท่านั้น เรืองไฟเงินลงไปในกระทงก็
 เชื้อว่าไม่มี ในกฎมนเฑียรบาลมีกล่าวถึงพิธีของเปรียงลคชชค
 ลอบโคมลงนำ ลอบโคมในที่นี้จะเปรียบเข้ากับเรื่องลอบพระประทีป
 ใต้หรือไม้ ไม่ทรงแน่พระทัย ในหนังสืออนุพมาศกล่าวว่ วัน
 เพียงเดือน ๑๒ เป็นนักษัตรฤกษ์ชกโคมลอบโคม บรรดาชนต่าง
 ตกแต่งโคมชกโคมแขวนโคมลอบ แล้วเล่นมหรสพกันสาม
 ราตรี ในการนี้นางนพมาศทำโคมลอบเป็นรูปคอกขิว ชกติดสัก-
 การพระพทธอยาตนมมทานต์ โคมลอบรูปคอกขิวจริงปรากฏมาจน
 เท้าทอดวนัน (คือถึงวันที่แต่งเรื่องนางนพมาศ) แต่โคมลอบ
 รูปคอกขิวนี้ราษฎรเปลี่ยนชื่อเรียกว่าลอบกระทงทรงประทีป.

ถ้าพิจารณาข้อความตามเรื่องของนางนพมาศข้างบนนี้
 จะคงเข้าใจว่าการลอบกระทง แต่เดิมเรียกว่าชกโคมลอบโคม
 มาก่อนสมัยนางนพมาศแล้ว รูปร่างโคมทรงนั้นเป็นอย่างไร
 ไม้ทราย เป็นแผนางนพมาศมาประดิษฐ์ใหม่ ให้เป็นรูปคอกขิว
 และงานนี้เป็นนักษัตรฤกษ์ของราษฎรทั่วไป และเล่นมหรสพกัน

ในองกนไ้ทั้ง ๓ คน ทั้มาเปลี่ยนจากลยโคมมาเป็นลยกระทง
 เพราะภยหลังไม่ทำเป็นโคม แต่ทำเป็นกระทงกระนนหรือ
 หรือวาชงเดิมเป็นกระทง นางนพมาศมาแกรบ์เป็นศอกยว ถ้า
 ถอตามขชความทกลาวกตองเชอว่า กระทงมาทหลังโคม แล้ว
 เรอเงินปลกไ้ไปใ้ในกระทงด้วย มีชนเมือไรและไ้ไปไ้ด้วย
 เพอประโยชนอะไร ในเรอชนพมาศกลาววาทลยโคมเพอชค
 สักการะรอยพระพทชบาทนมมทานที ถมเนนนมมทานทนชยใน
 แครนทกชณยถชงประเทศอื่นเกย ในชเรชนนเรอควาเมณา
 เนรพททท ถ้าไ้เงาๆวาคยอานหงสือเรอหงงว พะพทช
 ยาทรอยน พระยานาคชณยเชอญพระพทชเจาทรงเหยยบประคยชาน
 ไ้บนทาททรายแห่งเมณานน ดังทในเวลาวันเพญเคอช ๑๒
 เวลาชานา พระยานาคระชนมานมสักการะรอยพระพทชบาท แล้ว
 เล่นนาคันกนกระมิง สือชตามผู้ชานาญชาติ กวารชงน
 ไม่เคยพบในทไ้ในพระคัมภร์/ เหนจะเชนเรอชรมปราวาแดงชน
 ทหลัง เพอชชชยถกนเศลลยกระทง แครเรอเงินปลกไ้ใน
 กระทงไม่มกลลาวลย และถไม่เหนททว่าถนเชนเรอชชชชพระ-
 พทชบาท ทไ้เงินปลกไปไ้ด้วยเพอประโยชนอนใด.

09/05/2565

ยงมีเรื่องกันเทศลอยกระทง เล่าอย่างเช่นนยายของข้า
 ยานอัยเรื่องหนึ่ง ว่าทรงกตกคายรรพ ภาเผอกสองทวมเมยทา
 รังอัยบนคนไม่ ในชาหมีพานคโกตผงเมณา วันหนึ่งถาพบนจาก
 รังไปหากัน เผอญหลงทางกลบรังไม่โค กษนกระเจกกระเจง
 สญหายไ้ ฝ่ายนางกาซงกำลังกตกไ้ช้อย ๕ ฟองทในรัง คอย
 กาวัวไม่เห็นกลบมากกระวนกระวายใจ จนอัยมาวันหนึ่งเกิดพวย
 ไ้ใหญ่ พัดรังกาพงกระเจกกระเจาย ฟองไขกตกกลงไ้ในแม่น้ำ
 ส่วนหมีกตกผลไปทางหนึ่ง ครนลมสงขบกลบมารังไม่เห็นฟอง-
 ไขกเสยใจเป็นทสศ รังไ้รักฟองไข้จนซาคใจคาย แล้วไป
 กตกใหม่บนพรหมโลกซขท้าวพกาพรหม ส่วนฟองไข้ทง ๕ ฟอง
 ถกลมพคตอชไปใ้ในแม่น้ำเคไม่จม แล้วถกลมซคขวางซนไป
 บนคตงนคไม่แตกเยนอชตราย และไม่ได้ชบในทเคยวกัน ทาง
 ฟองทงอัยกันคนละแห่ง ครนแล้วฟองไข้ทง ๕ นมีผู้นำไ้
 พทกษรึกษาไ้ กล่าวคอฟองท ๑ แม่ไ้เอาไ้ ฟองท ๒ แม่-
 นาคเอาไ้ ฟองท ๓ แม่ท้าวเอาไ้ ฟองท ๔ แม่โคเอาไ้
 ฟองท ๕ แม่ราชสทเอาไ้ ครนฟองไข้ทง ๕ ถงกาหนคพคแตก
 ชคคคไม่เยนลกกา แล้วเวณมนอช ครนเคยโคชนแล้วเห็น
 ไ้ชยในเวณเยนชวราวาส และเห็นชานสังคแห่งชวรพชา ิงสา

มารดาเลี้ยงไป ขวชเ็นฤๅ เจริญ ญาณ สมบัติอยู่ใน ข้าหมี่พานค
 วันหนึ่งดูยทั้ง ๕ เผอิญไปพบประณิ จึงคางตามนามวงศ์และ
 มารดาของกันและกัน ค่างองค์บอกว่าตนชอ กฤตสันโธ วงศ์โก
 โทนาคมโน วงศ์นาค กัสสไป วงศ์เค่า โคตโม วงศ์โค เมเต
 โย วงศ์ราชสัท มารดาค้วนไม้ม มีแต่มารดาเลี้ยงเช่นไก่อ
 นาค เค่า โค และราชสัท จึงพร้อมใจกันคงสตัยชติชฐานว่า
 ถ้าต่อไปจะโคตรสตัเป็นองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า ขอให้ออนไปถึง
 มารดา ด้วยแรงแห่งชติชฐานอนไปถึง ท้าวพกาพรหม เสด็จ
 ลงมาจากพรหมโลก จึงกลงองค์เป็นกาเผือกขนมมาเกาะบนต้นไม้
 ทรงหน้าดูยทั้ง ๕ แล้วยกเล้าเรองเก็บไผ่พง และกล่าวค่อไป
 ว่าถาคักถึง มารดามะเขวนเพญ์เถชน ๑๑ เถชน ๑๒ “ให้เอา
 ภายคยผกไมเอนคณถา ยักอุปเตชนยชาลอยกระทงในแม่น้ำเด็ก
 ทำชยงนเรยกว่าคักถึงมารดา” ขอกเสร้างแล้วท้าวพกาพรหม
 ก่ลากลยไป “คงแต่นนมาชวเราคพากนลยกระทง เพอจะ
 ยชวทววมหาพกาพรหมทวย และเพอจะยชวมาพระบาทของพระ
 ชงประคัษฐานชยทวงแม่น้ำมนานควย สตัยนชงกนมาจนถง
 ทกวนน” [จากกรชัรญาณรายเถชน เล่ม ๗]

09/05/2565

ใหญ่มาก ถึงกับยรวรรคนเล่นคนคว่ละครหรือจำรวกไว้ในนั้นได้
หลาย ๆ คน ที่กล่าวนี้ไม่มีใครในสมัยนั้นมาขายตนเห็น เพราะ
เป็นเรื่องสมัยก่อน ต่อมาก็คงไม่มีใครมีอีก เพราะเป็นการหมดเปลือง
มาก มาในรัชกาลที่ ๕ เปลี่ยนเป็นเอาเรือพระที่นั่งและเรืออื่น ๆ
ไประกบด้วยฉัตรและไฟแพน เป็นค่างทรงใหญ่ ครั้นแล้วเล็ก
ก็มันตกทรงขงเป็นรูประชันาคเล็กเท่านั้น ข้าพเจ้าเคยไปเรือ
พายไปดูการลอบทรงหลวงครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่เคยไปที่ไหน ๆ นอก
เขต เห็นราษฎรไปเรือพายกันมากล้า พายวนวนเวียนกันไปมาอยู่
ภายนอก ต่างลำก็หมั้นมสาวกรอกราทำเพลงกันขยงว่าเรง ก็
ควรแล้วที่จะเรง เพราะวนนั้นเป็นวนเพญ์ของพากามปรกค
สว่างกระจำแรง ที่ชงนากเรงไปควยนา เรอกลไฟเรือยนคค
มันอยหรือไม่มีพอที่จะระกวนทำความเคอศรอน ให้แก่เรือพายล้า
เล็ก ๆ ได้ ส่วนการลอบทรงของหลวงที่ในนั้นมขยงไร ก็ได้
แก่อานจากพระราชนิพนธ์พระราชพิช ๑๒ เกอนชงยพิทสนโจจาร
ทาเขามาได้ ในตอนทวาควยการลอบพระประทปี่ สึงเกคคชช
ความในนั้นเป็นเรองสำราญพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าหัว และเป็นทีสนักสนานของข้าราชการฝ่ายหน้าและฝ่ายใน

มากกว่าจน จึงเห็นใจว่าการลอบกระหนงของหลวงเขนเรงเล่น
 สุนกทศย์เป็นประเพณีกันมา ไม่เกยวกลดท้อพิศใดๆ เรืองลอย
 ไปยังชาวพระพุทธรูปาทกตงแม้นานนมทานท ตงทนางนพมาศเส้าไว้
 และเรง ลอบกระหนง เพอชยชาขมา โทษแม่คงคา ความคคตเชอถู
 ชงชวาชานคงไม่มในการลอบกระหนงชงหลวง เพราะไม่เห็นม
 กล่าไว้ว่าอย่างไร

ประเคนทศวรพารณาถคช การลอบกระหนงมมาตแม่ชไว้
 ไค้มาจากชาติไหน และมความม่งหมายอะไร ในประเคนชชแรก
 ทชยไค้งายคชไม่ทรายนชกจากว่า เป็นประเพณีศขมาแต่โยราณ
 อย่างนชชก ในสมัยศไซทชยเป็นราชชานตงท ในหน่งชชนพมาศ
 กล่าไว้ เห็นอนนชชนไปไม่มหน่งศชยชนทลทฐาน แม่เรงนพ
 นพมาศเองกเป็นหน่งศชยเตงใหม่ในวันตลท หากแคเกยชชความ
 ชงนเก่าชระมวสไว้ ไค้ทรายเท้านน และชากทชระวามชงใหม่
 เหมเคมตงไปคชวคกมากนชช ส่วนชชทวากการลอบกระหนงไค้มา
 จากชาติไหนและมความม่งหมายช้อย่างไร ตามธรรมคากระคช
 นกตงชนเคยคชช เพราะวคชนธรรมส่วมใหญ่ช้อย่างนเร้าไค้มาจก
 ชนเคยคชชชมาก แต่คชชนจะกล่าวตง ควรจะศขชควาทงถนพชช

ว่าผีเร่ร่อน แม้จะถือว่าเป็นคนสาวแต่ก็สาวเรื่องไว้หมดคง
 พงศาวดารใช้เป็นเครื่องพิจารณาเปรียบเทียบเรื่องลอบกระตองโคก จึง
 จะชอยชอยเรื่องลอบกระตองทางเหนือตามทิมกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง
 น และเมของข้าพเจ้าเพิ่มเติมอย่างตามที่ข้าพเจ้าได้สืบถามมา
 จากคนชน คงคือไปน

* การลอบกระตองของภาคพายัพเขาเริ่มพบขึ้น ๓ วัน ในวัน
 ชน ๑๓ ค่ำเดือนจาง วันชน ๑๔ ค่ำเดือนพฤษภาคม คือนาภค-
 ตาหารและเครื่องอุปโภคไปถวายพระสังฆมณฑล ทางวัดรัตนกนัง
 สัณฐานที่ควยคนถลวยคนชอยทางมะพร้าวและองติว ส่วนวัดใหญ่
 ในละแวกหมู่บ้านจักทำกระตองใหญ่ โดยมากทำเป็นรูปเรือคงไว้
 กลางลานวัด ภายในกระตองบรรจุของกินชนคนเสวยขงกรง มีข้าว
 ส้าร นาคาล เป็นต้น นอกนั้น มีชกไฟ เทียนไข ฉ่าหมกน
 หนาวและอื่น ๆ สิ่งของเหล่านี้ชาวบ้านนำมาถวายวัด และบรรจุ
 ลงในกระตองเพื่อทำทานต่อไป

เมื่อถึงวันงานเส้าศัญเคื่อนยเป้ง (คือเพณเคื่อนย ทรงกย
 กลางเคื่อน ๑๒ ของเรา (เพราะของเรานยเคื่อนเร็วไปกว่าเรา
 ๒-เคื่อน) เม้ชวชานกลยจากตำบญทวดแล้ว ก็นำของกินไป

ในวันเพ็ญ เจ้าผู้ครองพระมณฑลบริพัตร นำกระตงลอบประทุบ
 เป็นปฐมฤกษ์ แล้วรวบรวมกระตงใหญ่ของวัดในระแวกบ้าน
 ของคนแก่แห่นกสนั่นกัน นำไปลอบในแมงป่อง พระมณฑล
 กระตงใบเล็ก ๆ ทำกวยกาขมมะพร้าวเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ส่วนตัวของ
 ชาวบ้านปลัดขลุ่ยไปกวย โคกทรายระตงเล็ก ๆ เหล่านี้มักลอบ
 ซอยใส่ไปกวย เคียงมือเกร็ดสนั่นกันใส่ทรวงทรวงนา กระตง
 เหล่านี้เมื่อลอบตามกระแสน้ำไหลพันเขกออกไปไกล จนถึงหมู่
 บ้านชนนชุกไกลเวียงออกไป พวกกตศตวมกระตงเป็นกระบวนแต่
 ไปทางเรือ ก็พายเรือทวนน้ำกลบมาด้วยความว้าวิ่งร้องว่าทำ
 เพลง กระตงลอบไปเรื่อย ๆ จนไกลล้นตา ชาวบ้านแถบต่างทาง
 โนนทียากจนจะมากักเก็บเอาสิ่งของเครื่องใช้ ในกระตงไปใช้เป็น
 ประโยชน์ของตน การลอบกระตงนี้ ว่าลอบไปเพื่อเอาพระอุปคุต
 ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางนาคะมาก และว่าข่าเพณฺญบริกรรมคาถาอยู่
 ในท้องทะเลลึก เห็นจะกลางสี่ทิศทะเล นตรงกบคตของพม่าคง
 จะกล่าวคือไป ลอบลอบกระตงนั้นชาวพ่ายพะเขาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า
 ลอบเป็นลอบกตขโคกโรคภัยและข่าต่าง ๆ ให้ไปเสียบ (ศตวรรษหรือ
 ลอบแพซของภาคชัยภูมิ) ถ้าใครไปเก็บเอามาจะคงเป็นผู้รับข่า

เหล่านนี้ไป จึงไม่มีใครกล้าเขียน นอกจากเด็กกรมขุน มันไม่เข้าใจ
ด้วยเห็นพระขรรค์มาพาดกลเขียนเกลยเข้ามาทางนั้น *

การละขยกระทรงของภาคพายัพตามทกลาวน ๓๓ ๓๓ ๓๓
กรุงเทพฯ คือ เขามทำบุญเลี้ยงพระ มีคดวงประทีป และม
กระทรงใหญ่ขรรค์ของกินของใช้เพื่อ ให้เขียนทานแก่คนยากคนจน
และเขาทำกลางเคอน ๑๒ ส่วนกลางเคอน ๑๑ ไม้มกสีาวถง แลว
พวกนี้เข้ามาแถมจากลคด้วย จึงเห็นใ้คว่าไมใช่รนเวงชยางเคยว
ยังมีพธิต่างคำสนาด้วย ส่วนถารลขยกระทรงของหลวงทกรุงเทพร
ทำเป็นกระทรงกระจากใหญ่แต่ในกลางเคอน ๑๒ ส่วนกลาง
เคอน ๑๑ ไม้มกระจากใหญ่ อีกยงหนึ่งคาวากระทรงเยนค
ของขางใต้ ถาลขยกระทรงของถนพายัพมมาแต่เทมคคตมชอเรียก
เป็นอีกยงหนึ่ง แต่ถนเรียกวาลขยกระทรงเทมถนถน คือใช้ค
กระทรงของขางใต้ และใต้ทรวยวาทงลำยงถเรียกไปยงหนึ่ง
คาคได้เรียกถลขยกระทรงไม คยเรียกวาลงสะเป่า หรือถงงสำเกา
แต่ถงวาลงเหล่านมาทถงง ขาพเจารคเขาชอความเหล่านจน
เป็นประเคณ เพอจะไ้ยกจนพารณาในทถลง คยไปจะถลว
ถงลขยกระทรงภาคอีสาน

การลอบกระหน่ำภาคอีสาน

การลอบกระหน่ำภาคอีสาน ชาวเงาะแคว้นหูกทไทรย

ความเมตตาจากสมเด็จพระเถระองค์หนึ่งซึ่งเป็นชาวอีสาน และ
 ชาวเงาะมีความนอบถนมาก ในทางความรู้ความคิดและการปฏิบัติของ
 ท่าน ท่านเล่าให้ฟังว่าเคยเห็นการลอบกระหน่ำที่หนองคาย ในกลาง
 เดือน ๑๑ ซึ่งเขาเขยวถกกลวยทางตอนภาคอีสาน ไม่เสียยาว
คงหลายว่า วางขนานกันสองแถว กวางทางกันพอประมาณ และ
ปักเสี้ยนทวยวถกกลวยเป็นระยะ ๆ ขนปล่ายเส้าสร้างเขนเรือหรือเขน
รูปพระยานาค แล้วเอาผ้าขาวชยนามันขางๆ ขนปล่ายไม่ขาง ๆ
เป็นระยะ ๆ หรือไม้ไผ่จกทวยโค ทวยวถกกลวยเทากบเขนพัน
วัดในตำบลหนึ่ง ๆ ถ้าวถกกระหน่ำอย่างนกระหน่ำหนึ่งแล้วพากันลากไป
ไว้เหนือน้ำชอกชยบรมผงทั้งสองข้าง เวลาเขนชาวบ้านทั้งสองฝั่งเม
นาพากันลงเรือไปชยมนมรองว่าทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน พอได้
เวลาในกลางคืน ก็จกโคทกระหน่ำ เขนชอกกลากตั้งไปกลางน้ำ
แล้วปลอยไหลลอยไป ในกระหน่ำมหาสารเส็ดผาของไซ เมอเห็น
ลอบไปพันหม่ขานแล้วจกกลวย คนยากคนจนทอยทางปล่ายนาก
เกบเอาของในกระหน่ำไป สลอบตามคนจนที่เคบอยู่ภาคอีสาน ใน

09/05/2565

จงหาคอขรมแม่น้ำโขง ใต้ความจากท่านผู้หนึ่ง ตรงกันกับ
 เลามาจากคน และว่าในกระตังไม้ไคยบรรจอะไร คงแต่คอกไม้
 ขยับเทียนเท่านั้น และว่าเรียกการลอบกระตังว่า "ไหลเรือ"
 ส่วนการลอบเช่นต่างคนต่างลอบไม้ไคยลอบรวมกัน เมื่อลอบไป
 แลวกมอดตกคนทรงขู่ว่าไคยเอาไคยจกไปเสีย เหตุนี้กระตัง
 ทั่วคอกไคยว่างใส่วางมัจฉาลอบอยู่ในน้ำไม่ได้นาน สังกตคอกข
 เลามาจากคนเช่นเคสส่วนปลอกขอย ซึ่งเปลี่ยนแปลแก้ไขกันมา
 กามกาลสมัย คิดว่าทักกล่าวมาข้างคนคงเป็นประเพณีเก่าที่ทา
 ลอบกันมา ส่วนอย่างหลังเช่นสังกตแก้ไขใหม่เสียแล้ว

ที่เล่ามานักไม่ผิดอะไรขเรของลอบกระตังภาคพายัพ
 กระตังใหญ่ทางภาคพายัพคามที่ทราบมาก ทำขึ้นด้วยหวดกลด้วย
 ไม้ทองเคียวกัน ใต้เวียนถามท่านว่า ถ้าขายสัตว์ขโยไกลแม่น้ำ
 มลอบกระตังใหม่ ท่านลอบว่ามีเหมือนกัน ในกระตังนอกจากมี
 ฮาหารและสิ่งของบรรจุไปด้วย ยังมีรวงข้าวอันผูกไว้ด้วยเอา
 ไปวางไว้เฉย ๆ ขงที่ไคยหนึ่ง เรืองลอบกระตังนี้ เห็นไม่ได้ทำ
 กันแพร่หลายนอกกรุงรัตนโกสินทร์มาไซ้ ท่านจึงไคยระแวงเคยเห็น
 ที่ไหนของชาย ถ้ามอขขู่วไปท่านคงไม่กล่าวอย่างนั้น หนักข่าขไป
 ไม่ได้ซักถามท่านในขณะ

↓ ๒๔ ↓

ลดยกระตงทางนักษไต

ข้าพเจ้าสละตามผู้จากนักษไตลงเรียงลดยกระตง กับบอก
 ว่าไม่มี มดแต่พอลดยแพ ซึ่งเมฆเกิดจากความชื้นไตตกจนทั่วไป
 เจ้ากรกทาพริคซ์เขาห้วยกกกล้วยมากระเป็นแพบรรจ้เครื่องอาหาร
 แลวลดยไป เป็นเรื่องจำพวกพริคซ์พาพริคซ์และเครื่องเสกขยาย
 เพราะฉะนั้นจึงจะยกเรื่องน้ไปเล่าคางหาก ในเรื่องเสกขยาย ซึ่งเป็น
 จำพวกพริคซ์ ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Expulsion of Bile มีกรกทา
 กนอช้มากซาคีในสมัยโบราณ แต่อย่างไรก็ดีกรกทาพริคซ์มี
 เรียงลดยกระตงว่า เป็นเรื่องลดยทกช้ไตโรคภัยและช้ปรีชัญไร
 ให้อายุยืน กเขาเล่าเรื่องทกาทนักษไต แต่ทำไม่ทางพวยพองทำ
 กลางเดือน ๑๒ เป็นพิธีประจำ ไม่ทำเป็นครั้งคราวเหมือนโรคภัย
 ช้เจ็บกันมากเหมือนทางนักษไต ถ้าความประสังคเค็มเป็นอย่าง
 เกยวณกกระตงเขาไรว่าเค็มจะทำเป็นครั้งคราวก่อน เมอมีโรค
 ภัยช้เจ็บกันช้อย ๆ ภายหลังจึงกลายมาทำเป็นพิธีประจำ และ
 เขาเข้าส่มทกช้เหตุอันเนื่องด้วยการลดยกระตงไต ข้าพเจ้า
 ๐๙/๐๕/๒๕๖๓
 ใค้คำวักไต เพราะไม่สามารถจะหาหลักฐานไตมากกว่า
 วจิตของสันนษฐานเอาคามสังทแวกล้อมโดยเปรียบกช้ของทช้กัน

ลดยกกระทงเขมร

ข้าพเจ้าได้ศึกษาการลดยกกระทงของเขมร ดังข้อความ
 มาแต่ครั้ง ๆ ๑ ของเขมรกลางเดือน ๑๑ มีลดยกกระทงของหลวง
 ราชภูรภมิตา กระทงนั้นเป็นขนาดเล็กและมีอาหารบรรจุไปด้วย
แต่ไม่มีเสี้ยวผาณะของธำรง ส่วนกลางเดือน ๑๒ มีกระทงของ
 หลวงทำเป็นกระทงใหญ่ ราชภูรภมิตา ในทันทีลดยกกระทง
 สองคราวเหมือนกบในวงมณฑล ๆ แต่มีอาหารบรรจุไปในกระทง
ด้วย เขมรเรียกว่าเป็นเรื่องสิ่งส่วนบุญไปให้เปรต จะทำบุญ
สิ่งไปให้เปรตหรือให้เขมรคนยากคนจนก็เขมรทำเหมือนกัน
 (ก็เรื่องเทศกาลสารท) ถ้าเขมรนั้นกระทงทางภาคพายัพและอีสาน
ก็มีอาหารและเสี้ยวผาณะของบรรจุไปด้วย เขมรจะเป็นเรื่องสิ่งส่วน
 บุญไปให้เปรตให้ผก้วยกรรมัง เทียบได้กับเรื่องลดยกกระทงใน
พิธีทรงกระจำตของญวนและของจีน ซึ่งระกกล่าวท้ายไป

ลดยกกระทงพม่าและเรื่องพระอุปคุต

09/05/2565

ลดยกกระทงพม่า ก็เคยครยว่าลดยกกระทงของ
เขมรเหมือนกัน และจำเป็นเรื่องบูชาพระอุปคุตที่ชุกกลางสระ

ชาวพม่าขนาดมามาก อย่างเคยวักยทนมตรกนทางพายัพ ชาวพม่า
 ไม่ว่างานอะไรเป็นตองนมมนตมาชาวพมชวยเสมอ รูปอปลคต
 ของพม่าเป็นท่านงชคสมาธหงายหน้าเท้า มอชวยข้มยาทร มอชวา
 ขย ในท่าเบยขาว หลงรูปเจาะรสำหรับขรรจแผนทองจาวักคาลา
 ในโองการแม่ชอชองเรา กมธยบแห่งหนง ซึ่งอ้างและเบยชา
 พระอปลคต ท่านผู้ใหญ่บอกแก่ข้าพเจ้าว่าพมชวยการชวยพระอปลคต
 โคพยถล่าวอปลคต ๆ ก็ทว่าพระอปลคตคนใดนกกทเราเวยกว่า
 พระชวเซม มีสณฐานแก่ชวยไม่เบยแทงทย ทโคพยไม่ตั้งกว่า
 ๑๐เซนทเมตร ทำเขนมารวชย นงชนฐานคอกบว พลคชนแลว
 ไทฐานมรชยควาลกเขาไป ขนเขนรูปปลคตนาไวเขนปลาเขนคน
 แลคกงวานา ขนพระเศียรทำเขนรกมชว กจรูปนารผลคตเนน
 เขนเนนว่าทโคทงสองชาง มรชยผงทมคโชนจนา (ชอนเอง
 ทโคเซอวาเซม) ทเหมอนหนงจะประจระไรไว้ในน เห็นระม
 รชยทมคผงนออกจากแห่งทวานนอก แต่จำไมโค เราไซชชวใน
 การพชชผนทวชพชมจลระไรกจำไมโคแมน ชนเขนพชทคชง
 การนา นยว่าเขนพระมาคตเมองมอญ ความทท่านผู้ใหญ่มเมคตา
 เล่ามาน ก็ไมส่ตรงกชอปลคตพมาอชบ่าง ถ้าผู้ไทททางภาคพายัพ

ทราบ มีเมตตาเขียนเรื่องพระอุปคตมาเผยแพร่บ้างก็จะเป็นประ
 โยชนแก่ความรู้เรื่องเก่า พระยวชิรมอญในหอพระคณาจารย์
 ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามในหนังสือฝรั่งเล่มหนึ่ง (Keneth E.
 Wells' Thai Buddhism, its rites and activities, p. 105) กล่าว
 ว่า คนเกิดเรื่องลอบกระตงของชาวยุโรปเรื่องหนึ่งว่า พระเจ้าบรมมา
 โศกราชทรงสร้างพระเจดีย์ ๘๘,๐๐๐ แท่งถวายพระยามารคฤหา
 ระทำลายพระเจดีย์เหล่านั้น พระเจ้าบรมมาโศกราชจึงทรงขอเรื่อง
 พระอุปคตพระยานาคให้ช่วยจับพระยามารถวาย พระอุปคตจึง
 จักการปราบพระยามารเป็นผลสำเร็จ แทนนมาจารย์ทรงทำพิธี
 ลอบกระตงเพื่อขอขมาพระยานาคสืบมาทุกปี เรื่องนี้เห็นได้ว่า
 เขาเรื่องพระอุปคตไม่ใช่พระยานาคโศกรมกษัตริย์กลางสี่ทิศทะเล
 อีกเรื่องหนึ่งว่าลอบกระตง เพื่อถวายโทษบาปที่แสนเวรไปเห็น
 พระพุทธบาทตรัสพระพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่หาคทราวาย
 ในแม่น้ำ นักเขียนเรื่องคงเลือนมาจากเรื่องพระพุทธรูปที่พระ
 พุทธเจ้าทรงเหยียบไว้ที่หาคทราวาย แม่น้ำนั้นมณฑลคาม คำของ
 พระยานาค เล่ากันไปกันมาเรื่องกบป่นเป็ดนั้นอย่างนี้ ในหนังสือ
 The Barma ซึ่ง "Shway Yoe" เป็นผู้แต่งกล่าวไว้แห่งหนึ่งว่า

09/05/2565

เมฆออกพรรษาแล้ว ประชาชนชาวพม่าตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วทั้ง
 แคว้นไม่มีใครหรือห้วงกวดยขนาดเล็ก ๆ แล่วางจานดินขนาด
 เล็กอย่างเตยวงผางประทายของภาคพายัพ มานามนและใส่เงิน
 จำนวนมากใส่ลงในแพ แล้วรถไฟลอยให้ลอยไปในแม่น้ำเวลา
 กลางคืน คนที่ใกล้จะเห็นดวงไฟวับ ๆ แวม ๆ ในแม่น้ำเห็นทุกคน
 ไปโยนระยะ ๆ เขาเรียกว่า การลอยแพนาทระแพไฟ ว่ากษัตรา
 พระอรหันต์อุปโคะ ซึ่งกำลังอยู่ในปราสาทโลหะถนนมน้ำ พระ
 อุปโคะนั้นเมื่อชาติก่อนช่วยความสนกลูกเขาผู้นางของคนชาย
 นานี้ เมื่อก่อนเกิดใหม่เพราะเขาปดทำไว้น จึงต้องไซกรรมไปอยู่
 โถน้ำมากกว่าพระศรีอารยะมาศครึ่งพระเจ้านพพานโต รูปพระ
 อุปโคะนั้นมักสร้างเขื่อนงอยู่ ในโถหะปราสาทหรือตั้งอยู่บนคอไม้
 กาลงฉนวนอาหารจากยาดร ลางทกสร้างเขื่อนงแห่งหน้ากพา
 เพราะต้องการพาทำขงไม่อาจลวดยซากศพอนระหาไม้ได้ ในโลกน
 ทางภาคอีสานว่าพระอุปโคะนมิตต์อยู่กลางมหาสมุทร (ประ-
 เพลย์โบราณสถาน ของพระมหาปรีชา ปริณญาโณ หน้า ๑๘)

09/0๕2565

ในการเล่าเรื่องลอบกระทง ยังขาดแต่เรื่องลอบกระทง
 ของมอญและของลังกา จะมีควยหรือเปล้าก็ไม่ทราบ ไม่น

๔๐๗

โอกาสจะเสวยตามใจ แม้แต่เรื่องลอบกระตองของเขมรและของ
พม่า ก็ไต่มาอย่างกระต่อนกระแต้นเต็มที ไม่พบนกกระทาพิจารณา
เรื่องใดหมกตงก แต่จะรอชยจนกว่าจะไต่ซบความตามทีของการ
จากผู้จริง ๆ ก็ระยงไม่ไต่เขียนเรื่องน ึ่งไต่เขียนเรื่องเทาทมชย
ขามบดพรองด้วยประการทงป่วง เมชไต่ขอความมาใหม่เป็นถว
เพิ่มเติม ึ่งจะนกกความเห็นใหม่ ไม่ไต่วารรองทกลาวมานลดตอง
เสมอไป

ลอบกระตองเงิน

ข้าพเจ้าเคยตามผู้ ชาววันคนหนงซึ่งมาหาข้าพเจ้าถวเรื่อง
ลอบกระตอง เขาตอบว่า ถาผดงเหตุผลทลอบกระตอง เขาถว
เรื่องชนางคนหนงในสมัยเสียดกก เมื่อ ๒,๐๐๐ ปีกว่ามาแล้ว
เป็นชนางชอศศทย์ แต่แนะนำอะไรเจ้านายชงคนกไม่ฟัง เสียใจ
จึงไปโจนนาทวย ราชฎมมีความรักใคร่ชนางคนนมาก เมื่อถง
บในวันทวยของชนางคนน ึ่งทำกระตองใส่อาหารลอบไปเพช
เสนวลัญญาณ ึ่งเป็นประเพณีสืบมา เมื่อข้าพเจ้าชอกว่า เรื่อง
คนเหตุชางนเป็นชางทชวชานถอเป็นศตกณมา ถงการเรชงท
เป็นเหตุผลมาถกวาน เขาบชอว่าเห็นจะเนชงมานทเหตุถงน คช

09/05/2565

ประเทศจีนทางตอนเหนือในหนานานาหวมสมร ลางบี ไหลนวง
 ทวมทงจนทนไม่ทนถึงกขมคณจมนาคายนขจวนวนเขนณสนๆและ
 ทหาคพไม่โตกมาก รวยดูจรงครระทงใส่อาหารลอลยนาไป เพอ
 เช่นในไควพัฒนาเหล่านนเขนงานประจำ ตามที่เขาชอชบายชอยางนคม
 เหตุผลพงโต ตรงกันขยในหนังสือเล่มหนงทงฝรั่งแกงไว้ (The
 Moon Year by J. Brédon and I. Mitroplanow) * ักระทง
 นนเขาทำทวขกระทายเรยรว่า โคมยัว (lotus flower lamp)
 ม่เกกนทโคมไป แดระดั่งว่า “โคมยัว ๆวนนเรจกเทยน พรงน
 เจาจะไปแลว” เมะตงผงนารกเทยนไหลลอลยไป เพอเช่นวิญญวณ
 คนทจมนาควข ทัวไมจคงจกเทยนและละยในเวลากลางคน
 เขาชอชบายว่าหนทงไปเมะตงผนนมนก จงคงจกเทยนใหม่เมะตง
 ส้วางนำทงเพอไหลลอลยไปไคสระทง ส้วนทลอลยในเวลากลางคน
 ขวพหาคทราทองการความขรมขมกขมัว โหเห็นของ เพราะ
 เกยวคยเรองผ ๆ ส้าง ๆ กคงเป็นเวลากลางคน เพราะเวลา
 กลางวันผไม่ชอยปรากฏคว โหเห็น ชอยโหเห็นกนแต่เวลากลางคน
 ๐๙/๐๕/๒๕๖๕
 ความขะควมขางขนนกระทงเขาทำเขนรปคอรชว ตรงกขท
 นงนพมาคคคประกขยู่ทำขน และในภาษาจีนเรยรว่าปลอลยโคม

นำ (ซึ่งขบเคือง) ก็มาทรงยกขี้ไ้โบราณของเราเรียกว่าลอบโกม
 และโค้ทราขรากเพอนเงินชาวไท้หลักคนหนึ่งบอกว่าท้เกาะให้หล่้าม
 ลอบกระทงเห้เม้นกัน แต่เขาใช้ขี้ขวเห้บเป็นกระทง เพราะขี้ของ
 เป็นของทวาทก และทำกันนในเค้น ๑ ของเงิน คชกกลางเค้น ๕
 ของเรา โค้ความว่าถวนกมพรลอบกระทงนในเค้นนเช่นเค้นวณ
 เมอมีการเซนต์พ รนหมกมีการลอบกระทงด้วย เมอทกาทก
 ทงกระทจก กมลอบกระทงเห้เมอ เวลาเทคกาทกนแ่งของเงิน
 กลางเค้น ๑๑ ก้เห้กระทงขี้ลอบขนา ในพธกทกของถวน มี
 พรลอบกระทงและทงกระทจกนวันรุ่งขน ก้นจะทำพรลอบกระทง
 มการบข่า พระรัตนศรย และอญเซญเทพยทวและเจ้าผมาเป็นสีกข
 พยาน แล้วเซญวญญาณภคผข่าจ ๓๖ จำพวก ทงขนบคในน
 ผละอากาศ ไ้มาวขเตรองไทยธรรมของเจ้าภาพ เพอช้ทคให้
 เป้ทชนและเพอช้ความสขของสทหลถาน กระทงนตามปรกคเป็น
 กระทงขี้ของ แต่ขงทกขี้ภาชนะโล้หระอย่างข้น ผ่ากข้นทำเป็น
 กขบขว นนนขรจทมากและเงิน จำนวนกระทงมีอย่างนอข ๓๖
 กระทง (โ้มาจกพระภิกขุถวนองคหนึ่งเมคคาศธิบายโค้ทราข)
 รวมความว่ การลอบกระทงของเงินเป็นเรอง เช่นวญญาณคนทคก

นาทายทงน ^{๕๕} ไม่เล่นสนุกอย่างไร ก็ว่ากระทงใหญ่ซึ่งทำเป็น
 รูปเรือขรรจอาหารและของใส่ไปในนี้ ^{๕๖} ดังของฉันทพวยพและธยาน
 มีค่าความเป็นเรื่องเช่นวัญญาเงิน ^{๕๗} แต่เปลี่ยนเป็นคตว่าลอย
 ตกช้โคกโรคภัยและความอปรีย์ใหญ่ให้หมดไป ^{๕๘} ดังโคกถาวมา
 แล้ว ^{๕๙} และเห็นให้ท่านคนยากคนจนไปในตัว ^{๖๐} กระทงของหลวงกต
 เป็นกระทงใหญ่ ^{๖๑} ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเดิมเห็นระขรรจอาหาร ^{๖๒} และตั้ง
 ของถ้วยแล้วถวายพระเพื่ออุทิศกุศลส่งไปให้ ^{๖๓} มาภายหลังคงเห็น
 กระทงเปล่า ๆ ^{๖๔} แต่แต่งให้ทงงามเพื่อประกวดประชันตเล่นงาม ๆ
 เท่านั้น ^{๖๕}

ลอยกระทงอินเดียน

ข้าพเจ้าลอบตามชาวอินเดียนภาคใต้คนหนึ่ง (พราหมณ์
 ป.ส. ศาสตราจารย์) ^{๖๖} ถึงเรื่องลอยกระทง ^{๖๗} เขาสนใจว่า ^{๖๘} การลอยกระทง
 เรียกว่า ปคินญูวามเชร์ ^{๖๙} แปลว่าวันที่ ๑๘ เดือนที่ ๑๑ ^{๗๐} ทำไม
 จึงคงชอว่าอย่างนี้ ^{๗๑} เขากไม่ทราบ ^{๗๒} ในวันที่กล่าวนั้น ^{๗๓} เขาชมนาน
 เป็น ^{๗๔} ชาวฮาน ^{๗๕} จึงหาอาหาร ^{๗๖} พากันไป ^{๗๗} ไปลอยทรมผง ^{๗๘} ชงมาชมนางผง
 กน ^{๗๙} เลียงเสวแล้ว ^{๘๐} เขากายกตวยมา ^{๘๑} ถึงเป็นเรือเล็ก ๆ ^{๘๒} เขาคะคนคน
 ขนาดเล็ก ๆ ^{๘๓} อย่างนางประทีปของชาวภาคพายัพ ^{๘๔} ใส่น้ำมัน ^{๘๕} ฤทธิไฟวาง

ในเรือน หรือถ้าไม่ใช่คน ตามเข็มนาฬิกาจะใช่เข็มนาฬิกา แล้วลอบ
 เรือคายกอลวยไปตามกระแสน้ำ เรือคายกอลวยนั้น ท่านแค่เป็นสังเขป
 เท่านั้นไม่ได้ทำคยอะไร และการลอบกระทง ถิ่นเพียงทำตาม
 ประเพณีเท่านั้น ไม่มีความหมายในทางศาสนาอย่างไร เขาออก
 ความเห็นว่าการลอบกระทงเห็นจะเป็นการบูชาชยคุณแม่คงคา
 ที่ให้น้ำสำหรับเพาะปลูกโดยวิธีตามที่เขาเชื่อ แสดงว่า
 การลอบกระทงเป็นเรื่องทำตามประเพณีสืบทอดมาเท่านั้น คนเทศ
 เคยศรัทธาแล้ว จึงไม่มีความหมายในลทธิศาสนาที่เขาบอก
 ลงแห่งว่าลอบไปบูชาพระลักษมี เรียกว่าพิธีโฆษากร บางกว่า
 บูชาพระพรคาศาเทวมเหศพระศิวะ

ลอบตามเรื่องลอบกระทงทางภาคเหนือของอินเดียนั้น คือใน
 ตอนมัธยมประเทศ ได้ความคามที่ "เรื่องอุไร" มีแก่ใจจน
 ส่งมาให้ดังนี้

“เรื่องพิธีลอบกระทง อินเดียนั้น กระทงนภาษาสันสกฤต
 เรียกว่าโคนา (โคณา) ภาษาสันสกฤตเรียกว่า ปรุ สืบเรื่อง
 ไม่ได้ เพราะมีมาแต่ (เขาใช้คำว่า) times immemorial
 เขาอธิบายได้แค่เพียงว่าทำด้วยไม้ไม้อะไรหรือแห่งใด เวลา

จะทำเมื่อไรก็ได้ โดยมากนิยมเวลาเช้ากยเวลาเย็นคือดึกค่ำ ใน
 ของถนทอຍគុយ กับการบูชาเซ่นน คอเขา ๓ สิ่งคงกล่าวแล้ว
 ใส้กระทรงไปวางไว้เฉย ๆ

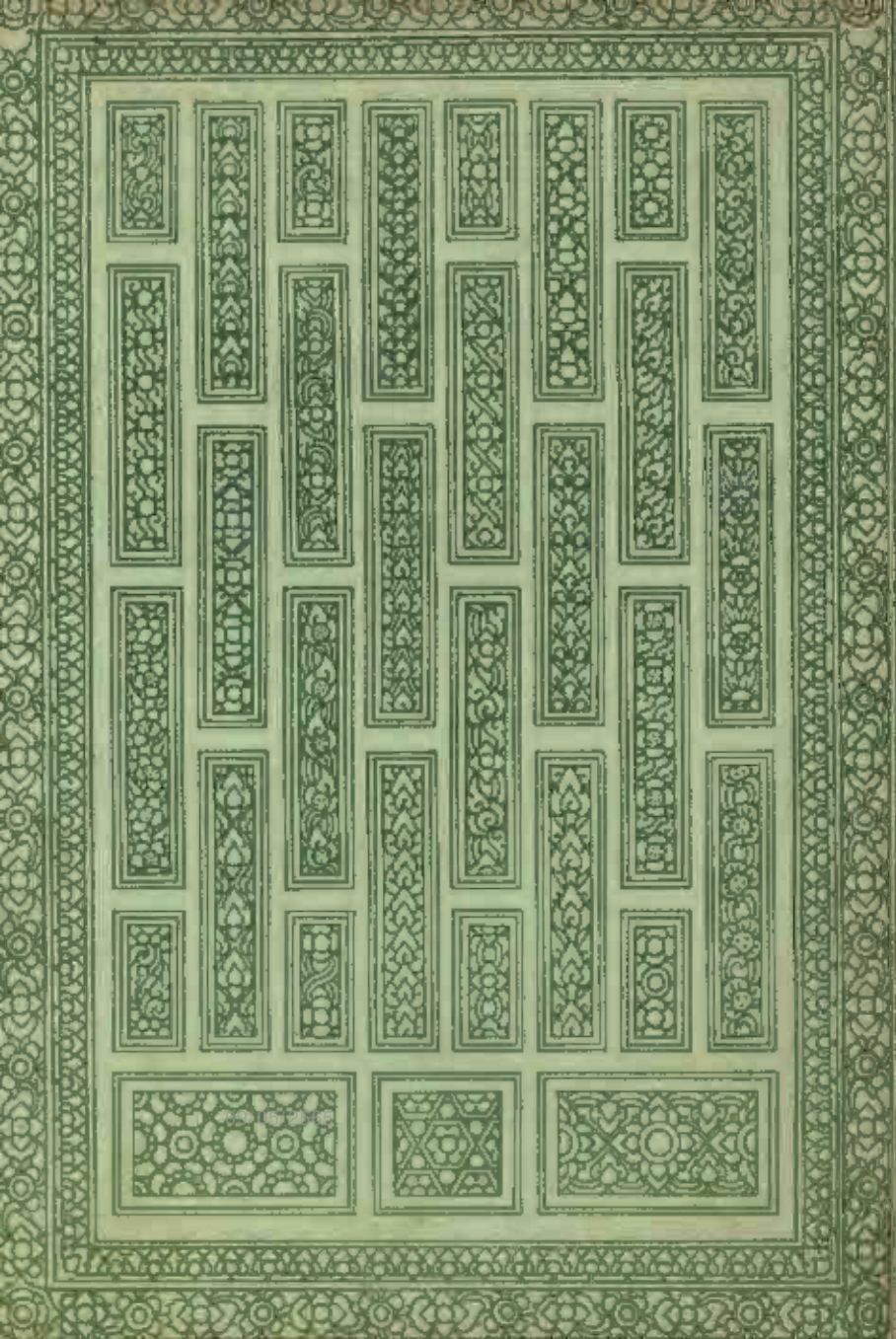
ตามข้อความข้างบนนี้แสดงว่าการลอบกระทรง ของจีน เคย
 เย็นเรื่องทมมานตตักดาบรพ จนไม่ทรงจบเหตุทมมาแล้ว จึงเป็น
 เพียงทำสยบกนมาเป็นประเพณีนิยม แต่เกรงไปให้เบ็นเรื่องยชาพระ
 เบ็นเจ้าหรือเทวดาทักคนนยถอเทานน เช่นยชาพระลักษมเทว (พิริ
 โภชากร) หรือพระทวศาเทวเบ็นคน สิ่งซึ่งทยรพไปในกระทรง
 รงมแต่ประตปและคอกไม้ยชามากกวาสงอิน บงเหตุยเควไทเหิน
 ว่าเคิมคงใส้ของถนไปคยวกทมขนมทววนใส้ไปคยว และการ
 ลอบกไม้มกกำหนดเคยเนนตุคกาดลยงไร บงกวานนถายูคถน ก
 เอากะทรงไปวางไว้เฉย ๆ ทยนคนเทานน

เมื่อไครรวบรวมเรื่องลอบกระทรงชาติค่าง ๆ เทวทเสวระหาเอ
 มาได้ คงนกพอจะสันนยฐานไคว่ากการลอบกระทรงของเรว คงไม
 ไคมาจากรถนเคยโดยทรงทรงหมค ทนเหตุทลลยชารมมุลฐาน
 เบ็นไปไคคังน

จนไม่ทราบใจความเช่นเมื่อไร ก็แสดงว่าการลอบกระตังเป็นของ
 เกาแก่นจนไม่รู้ทันเหตุเสียแล้ว ที่ทำไมไม่กำหนดฤดูกาลก็เป็น
 เรืองทีเลือนมา และที่เอากระตังไปวางไว้นบนกก็ได้ ก็ตรงกัย
 ททางภาคอีสานซึ่งกลาวมาแล้ว ททางภาคอีสานมีรวงข้าวอ่อนผลไป
 ทั่ว ก็แสดงว่าเป็นเรื่อง "ผลเมื่อแรกได้" การลอบกระตัง
 ของอินทกษัตริย์ไทยเป็นแต่ลอบไปเฉย ๆ ในฤดูกาลหน้าจันทรเป็น
 เรืองเดือนมาไกลแล้ว จนไม่มื่อไรเหลือเป็นเค้าของเค็มรูป

ลอบกระตังของเราในหมู่ราษฎรที่มีเงินปลุกใส่ไปด้วย ก็
 เห็นจะเป็นเรื่องเช่นนี้ต่างเทวดา ก็เห็นจะใช้เขยอย่างที่เราเรียกว่า
 เขยบนเทศเช่นเค้าอยู่ ก่อนนั้นขึ้นไปเห็นจะมีอาหารและข้าวของ
 ใส่ลงไปในกระตังด้วย อย่างที่ภาคพายัพและภาคอีสานยังทำกัน
 หากของเราเป็นกระตังขนาดเล็กไม่ใช่เป็นกระตังขนาดใหญ่ จึงก็
 เปลี่ยนเป็นใส่เงินปลุกแทน ส่วนกระตังใหญ่มีแต่ของเหลว แต่ก็
 ไม่ปรากฏว่าใส่อะไร และถ้เลิกไปนานแล้ว ชาวบ้านอำเภอศรี
 สัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัยซึ่งส่วนมากเป็นพวกลาวพวน มีอาหาร
 คาวหวานและผลไม้ต่าง ๆ ทำรวมกันตั้งหมู่บ้าน บรรลุลงในแพ

น้อย่างหนึ่ง ขัดขวางหนึ่งลดยกระทรงโยนการชอชคุณเทพแห่งนา
 หรือแมคองคาของชนชาติทอขรมแมนาและประภชยถศีกรรมเป็น
 ส่วนใหญ่ ศตทงสองอย่างนในทศตงมาปนกัน แล้วกรุปและ
 แปรความหมายใหม่อย่างทในภาษาของกฤษเรียกว่า reinterpre-
 tation ใหเซาถยคตศาสนาทนยถในภายหลง จึงมองไม่เห็น
 เสกเศมตทากน กลายเป็นลดยกระทรงเพอชชาพระพทชชาติ
 ทนแมนานมมทานทหรือไหวพระอชศีศรกลางสี่คชทะเลไป คคเห็น
 เช่นนจะผลตถกแต่ไหน ขอทานทริไชร์คเมคตา แล้วเขชนเรอง
 เพมเติมมาใหอย่างกระสนรคและเป็นความรีประคยศคขณญาให
 กวางขวางออกไย.

๓.
ศาสตราจารย์ ดร. อดุลย์ อดุลยเดช
มหาวิทยาลัยมหาวชิราวุธ พ.ศ. ๒๕๐๐